

8.1. Sankciju riska novērtējums

Veicot savu sankciju riska novērtējumu, galvenokārt ir jāņem vērā piedāvāto pakalpojumu risks, proti, iespēja tos izmantot, lai apietu sankciju režīmu.

Papildu uzmanība jāpievērš arī citiem faktoriem, kas var veicināt iespēju tikt izmantotam sankciju režīma apiešanā, piemēram, darījumi ar stratēģiskas nozīmes precēm (turpmāk – SNP). SNP ir militārās preces, tajā skaitā ieroči un sprāgstvielas, un divējāda (civila un militāra) lietojuma preces, piemēram, iekārtas, materiāli, ķīmiskas vielas, programmatūras, tehnoloģijas un pakalpojumi. Divējāda lietojuma preču tirdzniecība tiek kontrolēta, jo tās potenciāli var tikt izmantotas nekontrolētai militāro tehnoloģiju vai ieroču izgatavošanai. SNP pārvietošanas, importa, eksporta vai tranzīta gadījumā ir nepieciešama licence, kuras saņemšanai uzņēmējsabiedrībai pieteikums jāiesniedz Ārlietu ministrijā. Divējāda lietojuma (stratēģiskās nozīmes) preču apriti regulē [Stratēģiskas nozīmes preču aprites likums](#).

Latvija ir piemērota vieta tranzīta un loģistikas organizēšanai starp ES, NVS valstīm un Āzijas tirgiem. Latvijas robeža ar Baltkrieviju un Krieviju ir arī ES ārējā robeža. Latvija aktīvi strādā pie loģistikas un transporta pakalpojumu pilnveidošanas un tirdzniecības maršrutu nostiprināšanas starp Eiropu un Āzijas valstīm, t.sk. sadarbībā ar Ķīnu Joslas un ceļa iniciatīvas un 16+1 formāta ietvaros. Potenciāls ir arī Ziemeļu - Dienvidu koridoram, savienojot Baltijas jūras reģionu ar Indiju.

Proliferācijas finansēšanas (turpmāk - PF) draudi Latvijā ir vidēji zemi. PF draudus rada personas un starptautisko tiesību subjekti ar potenciālu nodarīt kaitējumu, piesaistot, pārvietojot, uzglabājot vai izmantojot līdzekļus un citus aktīvus (neatkarīgi no tā, vai tie ir likumīgi vai nelikumīgi iegūti) proliferācijas mērķiem. Galvenie starptautiski identificētie PF draudi izriet no Ziemeļkorejas un Irānas, taču teorētiski pastāv arī citi PF draudi. Ziemeļkoreja ir veikusi vairākus ballistisko raķešu un kodolizmēģinājumus, tādējādi apdraudot globālo drošību. Ziemeļkoreja un Irāna ir pakļautas sankcijām, līdz ar to Ziemeļkorejas un Irānas personām, kas saistītas ar proliferāciju, ir jāorientējas uz darījumu veikšanu caur sarežģītām maksājumu shēmām, izmantojot viegli ievainojamu finanšu institūciju pakalpojumus.

PF ievainojamība Latvijā ir vidēji zema. Latvijā ir attīstīts finanšu sektors, kurā tiek sniegti pakalpojumi, kas var tikt izmantoti PF. Turklāt praksē ir konstatēti gadījumi, kad Latvijas finanšu sektors ir ticis izmantots sankciju pret Ziemeļkoreju apiešanai. Latvija ir piemērota vieta tranzīta un loģistikas organizēšanai starp ES, NVS valstīm un Āzijas tirgiem. Pastāv risks, ka, izmantojot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo

ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju varētu tikt transportētas SNP uz valstīm, pret kurām noteiktas sankcijas saistībā ar proliferāciju un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem. Vienlaikus Latvijā pastāv efektīvi SNP aprites kontroles mehānismi.

Secināms, ka PF riski Latvijā ir vidēji zemi. Pastāv iespēja, ka Latvija var tikt izmantota PF šādos veidos (saraksts nav izsmeļošs):

- noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē PF vai sankciju, kas noteiktas saistībā ar proliferāciju, pārkāpšanai;
- noziedznieki var izmantot Latvijas finanšu sistēmu pārskaitījumu veikšanai kā posmu sarežģītu darījumu ķēdē, kad SNP tiek transportētas caur citām valstīm, bet finanšu līdzekļi tiek pārskaitīti caur Latvijā reģistrētiem finanšu pakalpojumu sniedzējiem;
- noziedznieki var izmantot Latvijas transporta infrastruktūru un izdevīgo ģeogrāfisko novietojumu, tranzītā caur Latviju transportējot SNP uz valstīm, pret ko noteiktas sankcijas un augsta terorisma riska valstīm ar mērķi nodot SNP teroristiskajiem grupējumiem.

Piemēram, sadarbības jurisdikcijas, pakalpojumu piegādes kanāli un citi faktori.

Sankciju likuma subjekta risks

Piemēri pazīmēm, kas var liecināt par paaugstinātu risku (ievainojamību) tikt iesaistītam sankciju režīma pārkāpšanā:

- Subjekta sadarbības jurisdikcijas. Klientiem no teritorijām, kuras robežojas ar sankciju sarakstos iekļautām valstīm, teorētiski pastāv lielāka iespējamība tikt iesaistītiem sankciju režīma apiešanā. Piemēram, ņemot vērā politisko un ekonomisko situāciju, var pieņemt, ka Ziemeļkoreja (Korejas Tautas Demokrātiskā Republika), Krievijas Federācija un Baltkrievija valsts līmenī var atbalstīt potenciālos klientus sankciju režīma apiešanā.

Ministru kabineta 2017.gada 25.jūlija noteikumi [Nr.419 "Noteikumi par nacionālo sankciju noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu"](#) nosaka Latvijas nacionālās sankcijas, lai novērstu kaitējumu Latvijas ārpolitikas interesēm un nacionālajai drošībai un cīnītos pret masveida iznīcināšanas ieroču

izgatavošanu, glabāšanu, pārvietošanu, lietošanu vai izplatīšanu, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu. Saskaņā ar šiem noteikumiem Ministru kabinets 2017.gada 31.jūlijā ir izdevis [rīkojumu Nr.390](#) “Par finanšu ierobežojumu noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu” un 2018.gada 29.martā – [rīkojumu Nr.137](#) “Par finanšu ierobežojumu noteikšanu attiecībā uz subjektiem, kas saistīti ar Korejas Tautas Demokrātiskās Republikas īstenoto kodolprogrammu un politisko režīmu”, nosakot finanšu ierobežojumus attiecībā uz atsevišķiem sankciju subjektiem.

- Subjekta piedāvātie pakalpojumi. Lai personu neapzināti neiesaistītu sankciju režīma pārkāpšanā, jāņem vērā subjekta piedāvāto pakalpojumu vai produktu specifika. Piemēram, preces, kuru eksports uz atsevišķām jurisdikcijām ir liegts, jāvērtē stingrāk nekā preces, uz kurām neattiecas šādi ierobežojumi. Pakalpojumi, kuri rada vidutāja stāvokli (loģistika, transports, profesionāli pakalpojumi, kuri palīdz vienai no pusēm veikt saimniecisko darbību, neidentificējot šo darījuma pusi kā faktisko darbību veicēju) starp darījumā iesaistītajām pusēm un var veicināt anonimitāti, ir jāvērtē padziļināti.

Piemēram, ar 2022.gada februāri noteiktas ES sankcijas, nosakot plašus eksporta un importa ierobežojumus daudzām preču kategorijām, tajā skaitā, aizliegta noteikta veida preču pārdošana uz Krievijas Federāciju. Vienlaikus noteiktas sektoriālās sankcijas pret noteikta veida precēm un pakalpojumiem. Piemēram, aizliegta divējāda lietojuma preču pārdošana, piegāde, nodošana vai eksports jebkurai personai Krievijā vai izmantošanai Krievijā, aizliegts pārdot, piegādāt, nodot vai eksportēt preces un tehnoloģijas, kas saistītas ar aviācijas sektoru) un Baltkrievijā (piemēram, Eiropas Savienība pret Baltkrieviju ir noteikusi arī sektorālās sankcijas pret Baltkrievijas naftas, kālija un tabakas ražošanas sektoriem).

Papildus jāizvērtē aizliegums tieši vai netieši sniegt tehnisku palīdzību, starpniecības pakalpojumus vai citus pakalpojumus, kas saistīti ar precēm un tehnoloģijām, uz kurām attiecas aizliegumi, un šo preču un tehnoloģiju nodrošinājumu, ražošanu, apkopi un izmantošanu.

Informāciju par aizliegtajiem pakalpojumiem vai precēm visērtāk iespējams atrast [ES sankciju tiešsaistes kartē](#), izvēloties valsti, kuru pārstāv preces vai pakalpojuma pircējs.

- Subjekta pakalpojumu piegādes kanāli. Attiecībā uz produktiem un pakalpojumiem jāņem vērā subjekta izmantoto piegādes kanālu saistība ar jurisdikcijām, kuras ir pakļautas sankciju režīmam, (piemēram -

Doņecka un Luhanska), jo sevišķi pievēršot uzmanību jauniem informācijas tehnoloģiju risinājumiem un stratēģiskas nozīmes precēm.

Sankciju likuma subjekta klienta risks

Līdzīgi kā Novēršanas likuma subjektiem, arī Sankciju likuma subjektam ir jānovērtē savu klientu radītā riska (apdraudējuma) pakāpe un tā iestāšanās varbūtība, lai Sankciju likuma subjekts varētu laikus identificēt iespējamās izvairīšanās no sankciju izpildes gadījumus.

Krievija, Baltkrievija, riska faktori:

- klientam nomainīts patiesais labuma guvējs, kas bija no Krievijas;
- klients saņem finansējumu no bankām Krievijā vai Baltkrievijā, vai garantē kredītus par labu kādam šajās valstīs;
- klients sniedz pārrobežu pakalpojumus Krievijā un Baltkrievijā, vai viņam tur ir meitas vai mātes sabiedrība;
- klients saistīts ar politiski nozīmīgām personām un valsts struktūrām Krievijā vai Baltkrievijā;
- Krievijas vai Baltkrievijas pilsoņi valdē/prokūristi;
- preču piegādē iesaistīta Krievijas kaimiņvalsts (pēkšņs intereses pieaugums par sadarbību no Kazahstānas, Moldovas, Uzbekistānas);
- norēķinos par preču piegādēm ir iesaistītas Krievijas vai Baltkrievijas bankas;
- norēķinos iesaistās trešā persona;
- importē vai eksportē preces divējāda lietojuma preces, militāras nozīmes preces vai preces militāru spēju attīstīšanai;
- piegāžu maršruti notiek ar neizsekojamu transportu;
- sarežģīta īpašnieku struktūra, nevar noteikt patieso labuma guvēju/kontroli;
- klients koriģē piegādes dokumentus;
- klients nezina kādus pakalpojumus sniedz (informācijas trūkums, piemēram, nezina ko pārvadā).

Tipoloģija: *Starpnieka, kas atrodas (netiešā) sankciju subjekta kontrolē, izmantošana sankciju apiešanai.*

1. ES sankciju subjekts trešajā valstī vairs nevar iegādāties pakalpojumu.
2. Sankciju subjekta uzdevumā tiek dibināts uzņēmums ES dalībvalstī.
3. ES dalībvalsts uzņēmums veic pasūtījumu Latvijas uzņēmumam.

Tipoloģija: *Informācijas paslēpšana pamatojuma dokumentos, lai slēptu preču izcelsmi.*

1. Trešās valsts uzņēmums organizē preču pārvadājumu.
2. Latvijas uzņēmums veic preču pārvadājumu > Transporta dokumentācijā daļēji izdzēsts preču ražotājs.
3. Preces tiek iepirkta no sankciju subjekta.

Tipoloģija: *Netieša kontrole, izmantojot juridisko personu ķēdi.*

1. ES sankciju subjekts tieši kontrolē juridisko personu A, pamatojoties uz nodibinātām tiesībām.
2. Juridiskā persona A ES dalībvalstī ir nodibinājusi uzņēmumu B, par kuras valdi ir iecēlusi tās darbiniekus.
3. Uzņēmums B veic ekonomisko darbību ES teritorijā.

Vispārējie klienta radītie riska faktori:

- klients, klienta sadarbības partneris vai klienta darījumi ir saistīti ar teritoriju vai valsts pierobežu, uz ko attiecināmas sankcijas;
- klienta saimnieciskā darbība ir saistīta ar tādu iekārtu vai preču tirdzniecību, ražošanu, eksportu vai importu, kas var tikt izmantotas militārām vajadzībām un var tikt uzskatītas par divējāda lietojuma precēm;
- klients, tā patiesais labuma guvējs vai sadarbības partneris ir saistīts ar specifisku nozari vai specializētajām ārvalstu aģentūrām (militāriem konstruktoru birojiem, kosmisko tehnoloģiju pētniecības aģentūrām u.tml.);
- klienta saimnieciskās darbības nozare var būt saistīta ar militāro rūpniecību vai tādu preču tirdzniecību, kuru aizsegā ir ērtāk slēpt darbību ar aizliegtajām precēm;
- klienta darbība un darījumi neatbilst tā saimnieciskajai vai personiskajai darbībai vai informācija par preces galalietotāju neatbilst galalietotāja saimnieciskajai vai personiskajai darbībai;
- tiek konstatēta publiski pieejama negatīva rakstura informācija.

Papildus jāņem vērā, ka augsts klienta riska līmenis uzreiz nenozīmē izvairīšanos no sankciju izpildes. Riska līmenis ir domāts, lai sankciju režīma uzraudzības procesa ietvaros atbildīgie subjekti ne tikai pārbaudītu savus klientus, vai tie nav iekļauti sankciju sarakstos, bet arī spētu konstatēt iespējamus apzinātas izvairīšanās no sankciju izpildes gadījumus un ziņotu par to atbildīgajām iestādēm.

Kopējie riska indikatori:

Papildus klienta risku paaugstinošiem faktoriem jāņem vērā arī riska indikatori jeb “sarkanie karogi”, kas vienlīdz var liecināt gan par paaugstinātu nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas risku, gan par risku, ka ar nelegāli iegūtu līdzekļu legalizācijas metodēm tiek slēpta līdzekļu novirzīšana sankciju režīma apiešanai. Apkopojot savu un klienta risku, jāņem vērā šādi risku paaugstinoši indikatori:

- klientam raksturīgas aizseguzņēmumu (angļu val. – *front company*) pazīmes;
 - maksājumu klienta sadarbības partnera vietā veic trešā persona, kas ir to teritoriju vai valstu rezidents, uz kurām attiecināmas sankcijas, vai klients veic maksājumus trešās personas vietā, kas ir to teritoriju vai valstu rezidents, uz kurām attiecināmas sankcijas;
 - klients sadarbojas ar preču transportēšanas pakalpojumu sniedzēju, kurš veic preču pārvadājumus to teritoriju vai valstu pierobežā, uz ko attiecināmas sankcijas, un par kuru publiski ir pieejama informācija, ka tas sniedz transporta pakalpojumus kompānijām, kas darbojas teritorijā vai valstī, pret kuru noteiktas sankcijas;
 - klients sadarbojas ar pakalpojumu sniedzēju, par kuru publiski ir pieejama informācija, ka tas sniedz pakalpojumus kompānijām, kas darbojas teritorijā vai valstī, pret kuru noteiktas sankcijas;
 - darījumos iesaistīto preču vai pakalpojumu cena neatbilst vidējam cenu līmenim tirgū, darījumos iesaistīto preču transporta vai uzglabāšanas veids, maršruts, iepakojums vai citas pazīmes neatbilst vispārējai praksei nozarē;
 - klients iesniedz vienus un tos pašus dokumentus, lai pamatotu vairākus nesaistītus darījumus;
 - klienta iesniegtie darījumu pamatojošie dokumenti satur viltojuma pazīmes;
 - klients veic vienas un tās pašas preces importu un eksportu;
 - bezkonta naudas pārvedumu ietvaros līdzekļi tiek pārskaitīti vai saņemti no valstīm vai teritorijām, kas saistītas ar sankcijās aizliegto preču un pakalpojumu eksportu, vai minētās darbības tiek veiktas šādu valstu vai teritoriju tuvumā;
 - tirdzniecības finansēšanas darījumā piegādes maršruts ietver valstis, kurās ir vāji eksporta kontroles noteikumi vai vāja to izpilde;
 - klienta veiktie darījumi ar biedrībām un nodibinājumiem ir komplicēti, jo var būt grūti noskaidrot NVO patieso labuma guvēju;
 - nav konstatējama saikne ar Latviju.

Jāņem vērā, ka sankciju subjekts var:

- slēpt patiesos labuma guvējus vai dalībniekus;
- izmantot čaulas un pieseguzņēmumus;
- iesaistīt trešās puses;
- slēpt maksājumu informāciju;
- viltot preču dokumentus;
- izmantot netipiskas finanšu iestādes un norēķinus.

Riska novērtējuma atjaunošana

Riska novērtējums ir jāatjauno, ja Sankciju likuma subjekts plāno veikt izmaiņas savas darbības procesos, pārvaldībā vai iestādes struktūrās (filiālēs, pārstāvniecībās, meitas vai mātes uzņēmumos), sniegtajos pakalpojumos un produktos un to piegādes kanālos, klientu bāzē vai darbības ģeogrāfiskajos reģionos.